

EESTI AJALOOMUUSEUM

Tallinna Suurgild
ja gildimaja

Ivar Leimus,
Rein Loodus,
Anu Mänd,
Marta Männisalu,
Mariann Raisma

Tallinn 2011

Sisukord

Allikad ja uurimisseis	9
<i>Anu Mänd, Ivar Leimus</i>	

I OSA. SUURGILD

Suurgildi ajalugu kuni Liivi sõjani

Suurgildi teke, põhikiri ja liikmeskond	17
<i>Anu Mänd</i>	
Gildide funktsioonist	17
Tallinna tähtsamad gildid ja nende omavahelised suhted	18
Suurgildi nimest	27
Põhikiri ehk skraa	30
Liikmeskond	32
Juhtimine, ametid ja gildisisene karjäär	48
Seltsielu ja pidustused	55
<i>Anu Mänd</i>	
Pennijoodud	55
Jõulu- ja vastlajoodud	56
Papagoilaskmine ja maikrahvipidu	62
Käitumisnormid ja nende rikkumine	71
Pulmapeod gildimajas	76
Suhted kirikuga ja usulised kombetäitmised	81
<i>Anu Mänd</i>	
Altarid, missad ja hingepalved	81
Gild kui kirikukunsti patroon	85
Matused ja surnute mälestamine	92
Kristuse ihu püha tähistamine	95
Reformatsioonijärgsed ümberkorraldused	98
Lauagild ja vaestehoolekanne	101
<i>Anu Mänd</i>	
Lauagildi asutamine	101
Lauagildi rahastamine	106
Prebendide arv ja almuste jagamise päevad	107
Vaestelaudade klientuur – majavaesed	111
Lauagildi pidustused	116

Suurgildi ajalugu Liivi sõjast 18. sajandi lõpuni

Suurgild, selle ametimehed ja kombed	119
<i>Ivar Leimus</i>	
Kohustused ja õigused	120
Kuidas saada gildivennaks?	126
Teenrid	130
Pruuliselts	135
Kraamikaupmeeste kompanii	140

:

TALLINNA SUURGILD JA GILDIMAJA

Suurgild ja teised	143
<i>Ivar Leimus</i>	
Pidu ja pillerkaar	147
<i>Ivar Leimus</i>	
Heategevus	155
<i>Ivar Leimus</i>	
Pulmad ja peied	163
<i>Ivar Leimus</i>	
Kuritöö ja karistus	172
<i>Ivar Leimus</i>	
Gildituba teatrisaaliks	177
<i>Ivar Leimus</i>	
Kokkuhoidlikkusest võrsub rikkus	185
<i>Ivar Leimus</i>	

Suurgild 19. – 20. sajandil

Suurgild 19.–20. sajandil	193
<i>Rein Loodus</i>	
Tallinna Börsikomitee	195
Suurgildi maja kultuuri- ja seltskonnaelu keskusena 19. sajandil ja 20. sajandi algupoolel	199
<i>Rein Loodus</i>	
Kultuurielu Suurgildi majas 1800–1840	199
Kultuurielu Suurgildi majas 1840.–1860. aastatel	206
Suurgildi maja 19. sajandi lõpupoole	216
Suurgildi maja aastatel 1900–1918	228
Suurgildi maja 1920.–1930. aastatel	238
Börsihoone veinikelder – <i>Das süße Loch</i>	253

II OSA. GILDIMAJA

Suurgildi maja ja sisustus 18. sajandi lõpuni

Uue maja ehituslugu 15. sajandil	261
<i>Anu Mänd, Ivar Leimus</i>	
Gildimaja seest ja väljast	271
<i>Anu Mänd, Ivar Leimus, Marta Männisalu</i>	
Katus	271
Fassaad ja aknad	273
Peaportaal, uks ja etik	279
Gildisaal	287
Eeskoda ehk võõrus	296
Väike tuba	298
Köök	301
Aktsiisikamber	302

Käimla	306
Keldrid	307
Pruudikamber ja väike kamber	316
Teenrite korterid, gildi viljaait ja pruudikelder	318
Õued	320
Sisustus ja vallasvara	323
<i>Anu Mänd, Ivar Leimus</i>	
Gildi sümbolid keskajal	323
Gildi sümbolid uusajal	328
Mööbel ja valgustid	337
Ajaviite-, sport- ja hasartmängude vahendid	350
Vendade- ja arveraamatud keskajal	352
Hõbe, köögitarbed ja muu vallasvara keskajal	361
Hõbe, köögitarbed ja muu vallasvara uusajal	366
Suurgildi maja ja sisustus 19. sajandi algusest kaasajani	
Gildimaja 19. ja 20. sajandi muudatustes	377
<i>Marta Männisalu, Rein Loodus</i>	
Pruudikamber ja Lai tänav 14	390
Suurgildi hoone ajalugu 1940–2011	397
<i>Mariann Raisma</i>	
Suurgildi hoone Kaubanduspalati käsutuses	397
Suurgildi hoonesse kolib ajaloomuuseum	401
Suurgildi hoone – ajaloomuuseumi kodu	414
Suurgildi hoone muutuste keskmes	431
LISAD	
LISA 1. Suurgildi hõbedakogu kujunemine 1556–1800	442
LISA 2. Suurgildi oldermannid 1363–1922	444
<i>Summary</i>	449
Allikad ja kirjandus	499
Lühendid	512
Tabelite ja jooniste nimekiri	513
Nimeregister	515